

Przed wszystkim autentyczność – Westerplatte okiem konserwatora

Westerplatte, pole bitwy i tereny Wojskowej Składnicy Tranzytowej to miejsca, które potrzebują jednego gospodarza. Opiekuna, który zapewni przede wszystkim zachowanie autentyczności tego miejsca. Z punktu widzenia konserwatora zabytków to absolutny priorytet dla Pomnika Historii jakim są tereny pierwszej bitwy II wojny światowej.

Westerplatte jako pomnik historii jest przede wszystkim miejscem upamiętniającym wydarzenia historyczne. Teren dawnej Wojskowej Składnicy Tranzytowej nie zachował większości walorów architektonicznych – większość budowli zachowała się do czasów współczesnych w stanie ruiny bądź doszczętnie zniszczono je w trakcie lub po zakończeniu działań wojennych. Pole bitwy stanowi natomiast materialny przekaz, świadectwo bohaterskiej obrony terenu WST przez polskich żołnierzy. Zabytek, jakim jest pole bitwy stanowi tutaj wyraźnie nośnik pamięci i niewyczerpane dotychczas źródło do badań naukowych.

Powojenne zagospodarowanie pola bitewnego po części tę pamięć zaciera. Wprowadza nowe elementy, rozmieszczone w sposób nie nawiązujący do historycznego zagospodarowania Wojskowej Składnicy Tranzytowej, jak i rozmieszczenia pozostałych po II wojnie światowej budowli bądź ich ruin. Zagospodarowanie powojenne "opowiada" historię oderwaną od materialnych źródeł, pozostając niejako "obok" śladów materialnych. Zagospodarowując Westerplatte zignorowano relikty zabudowy, która stała się miejscem obrony żołnierzy WST w 1939 roku. Szczególnie negatywne skutki dla możliwości ekspozycji autentycznych relikwów ma wprowadzony nowy układ komunikacyjny, alternatywny w stosunku do dróg historycznych, omijający pozostałości dawnej zabudowy, a wręcz zmieniający kształt pola bitewnego.

Samoistnie nasuwa się zatem wniosek, że sposób zagospodarowania zabytku, jaki jest pole bitewne, ma wpływ na zachowanie jego autentyczności – jednej z podstawowych wartości każdego zabytku.

Należy również zwrócić uwagę, że sposób zagospodarowania będzie miał bezpośredni wpływ na to, jak ten zabytek będzie interpretowany, a zatem jaką historię "opowie". W ten sposób docieramy do sedna - sposób, w jaki zagospodaruje się pole bitewne będzie bezpośrednio wpływał na sposób, w jaki odwiedzający pole będą pamiętać wydarzenia historyczne. Pamięć ludzka jest niewątpliwie subiektywna, podobnie jak interpretacje historyków. Nikt nie ma chyba wątpliwości, że im pełniejsze będzie rozpoznanie materialnych śladów, tym większa będzie wiedza na temat wydarzeń historycznych i tym bliżej będziemy faktycznej historii.

Pierwsze działania w kierunku uczynienia autentycznych relikwów wykonalne w latach 2007-2009 Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, którego funkcję pełnił wówczas dr Marian Kwapiński, zlecając przeprowadzenie badań archeologicznych, inwentaryzację wybranych budowli, inwentaryzację zieleni, koncepcję zagospodarowania pola bitewnego na Westerplatte oraz wykonanie części prac rewaloryzacyjnych.

Warto zwrócić uwagę, że prace nad koncepcją poprzedzono badaniami: kwerendą archiwalną i badaniami archeologicznymi. Na podstawie źródeł starano się odtworzyć pierwotną topografię pola bitewnego na Westerplatte, wskazano obiekty do uczynienia w formie relikwów, pojawiły się również koncepcje odtworzenia pewnych kubatur – np. budynku Nowy Koszar, zniszczonych w latach 50. XX w. Prace rewaloryzacyjne w latach 2007-2009 finansowano ze środków Skarbu Państwa.

W 2009 r. powołano Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, którego jednym z zadań było stworzenie ekspozycji na Westerplatte. Muzeum II Wojny Światowej dysponowało tytułem prawnym do części pola bitewnego i na tej podstawie stworzyło ekspozycję terenową w postaci tablic informacyjnych.

Niestety, w trakcie kolejnych lat zaniechano wszelkich działań zmierzających do wyeksponowania zachowanych walorów historycznych pola bitewnego, a efekty prac rewaloryzacyjnych podjętych w latach 2007-2009 przez PWKZ stopniowo ulegają degradacji.

Funkcjonujące od 2017 r. z nowym statutem Muzeum II Wojny Światowej jest powołane m.in. do opieki nad polem bitewnym na Westerplatte. Aktualnie trwa trzeci sezon badań archeologicznych prowadzonych przez tę placówkę.

W listopadzie 2017 r. PWKZ pozytywnie zaopiniował koncepcję zagospodarowania pola bitewnego na Westerplatte, wykonaną na zlecenie Muzeum II Wojny Światowej, zakładającą kontynuację działań rewaloryzacyjnych podjętych w latach 2007-2009. Założono możliwość odbudowy kubatur, które przetrwały działania wojenne, uczytelnienia umocnień ziemnych, wtórnie zatartych, w miarę potrzeb – wprowadzenia kubatur podziemnych, nie zmieniających pierwotnej topografii pola bitewnego.

Z punktu widzenia ochrony zabytku i Pomnika Historii istotne jest zarządzanie tym terenem przez jeden podmiot muzealny, który uczytlni, a nawet przywróci topografię pola bitwy z okresu po zakończeniu walk we wrześniu 1939 r., stworzy ekspozycję nawiązującą do tych działań i zadba o zaplecze socjalne dla turystów, nie kolidujące z ekspozycją historycznych relikwów. Jeszcze do niedawna wydawało się, że istnieje spójna koncepcja dla takich działań i jest placówka muzealna działająca w tym kierunku. Ostatnie wydarzenia dotyczące pola bitewnego na Westerplatte stawiają bliskie zagospodarowanie tego terenu pod znakiem zapytania.

Agnieszka Kowalska
Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków